

O MODERNIZACIJI RADA U NAŠIM BIBLIOTEKAMA

Naučni i tehnički razvoj, naročito poslednjih godina, teče fantastičnom brzinom. U tom razvoju biblioteke imaju posebnu ulogu. S jedne strane, one postaju centri nauke i kulture i na taj način važan faktor njihovog daljeg razvoja. S druge strane, sama tehnička dostignuća utiču na biblioteke u smislu prilagođavanja nastalim promenama kako bi što efikasnije ostvarile svoju misiju. Ovo je naročito važno s obzirom na sporo menjanje metoda rada u našim bibliotekama. Otuda je i razumljivo što je na Osmom kongresu Saveza društava bibliotekara Jugoslavije centralna tema bila upravo modernizacija rada biblioteka u našoj zemlji.*) Usavršavanje i racionalizacija rada i stvaranje jedinstvenih standarda u bibliotekarstvu, o čemu je najviše bilo reči na ovom skupu**, svodi se u stvari na modernizaciju rada u bibliotekama.

Pitanje racionalizacije rada u našim bibliotekama veoma je složeno. Kakve mogućnosti pružaju naučna i tehnička dostignuća za automatizaciju rada u bibliotekama?

U našim bibliotekama već se mogu primenjivati električne pisane mašine. Ove mašine omogućavaju postizanje većih rezultata rada. Mašine koje rade na bazi bušene trake mogu se koristiti u izradi bibliotečkih kataloških kartica i biltena u malom tiražu.

*) Osmi kongres Saveza društava bibliotekara Jugoslavije održan je 25. i 26. septembra 1969. godine u Puli.

***) Analizi prvog pitanja posvećena su dva referata: Drago Vidović: „Problemi racionalizacije i mehanizacije u bibliotekama i informacionim centrima” i Đuza Radović: „Bibliotečki radnici u uslovima sve većeg naučnog i tehničkog razvoja”. O standardima u bibliotekarstvu podnet je jedan referat (Lidija Subotin: „Standardi u bibliotekarstvu”) i dva koreferata (dr Tatjana Blažeković: „Standardi za školske biblioteke” i Vera Mudri — Škunca: „Standardi u narodnim knjižnicama”).

U operacijama zaduživanja čitalaca primenljive su razne mašine koje ubrzavaju rad. Pored toga, moguća je primena mikrotehnike kako za izradu mikrofilmova i kopija, tako i za smeštaj materijala. Kod nas je mikrofilmska tehnika i tehnika fotokopiranja primenljiva samo u većim bibliotekama. Za izradu kartica za kataloge i za publikovanje svojih izdanja biblioteke mogu koristiti razne ofsetne mašine malog i srednjeg kapaciteta. Ove mašine se mogu koristiti za objavljivanje liste prinova, pregleda članaka iz periodike, štampanje kataloga i slično. One su relativno jeftine, a nisu komplikovane za rad.

To su samo neke od mogućnosti automatizacije i mehanizacije rada u našim bibliotekama koje pruža razvoj savremene nauke i tehnike.

Da li, međutim, u našim bibliotekama postoje preduslovi za primenu savremenih tehničkih dostignuća? Da li je bibliotekarstvo u svom dosadašnjem razvoju postiglo takav stepen organizacije rada i toliko povećalo obim delatnosti da zahteva mehanizaciju i automatizaciju?

Ova pitanja su važna za razne vrste biblioteka.

Neki podaci će nam najbolje dati odgovor na postavljena pitanja. Prema podacima iz 1968. godine, koji su na ovom skupu prezentirani, u Jugoslaviji ima 1.895 javnih biblioteka i 1444 specijalnih i drugih naučnih biblioteka; ukupno 3.339. Od toga 1.054 biblioteke imaju manje od 5.000 knjiga. Ukupan broj knjiga u svim bibliotekama, uključujući i školske biblioteke, iznosi 41 milion. Jedna naučna biblioteka raspolaže u proseku sa nešto više od 1.000 svezaka, a narodna javna biblioteka sa oko 660. Velikih biblioteka sa preko 100 hiljada knjiga ima vrlo malo u našoj zemlji. Iz ovih podataka nedvosmisleno sledi zaključak da je bibliotekarstvo u našoj zemlji nedovoljno razvijeno i da ne postoje uslovi za uvođenje savremenih tehničkih i naučnih dostignuća koja bi dovela do racionalizacije mnogih poslova.

Da li je, onda, u ovakvim uslovima potrebna i moguća bilo kakva racionalizacija u radu biblioteka? Ovo pitanje je utoliko aktuelnije što se mnogi poslovi u bibliotekarstvu obavljaju danas onako kako su obavljani i pre nekoliko vekova. Potreba racionalizacije je, dakle, nužnost i neminovnost. Mogućnosti se nalaze u kooperaciji i podeli rada. Istaknuto je, međutim, da mogućnosti i načini kooperacije nisu dovoljno izučeni i da ne postoji jedinstvena koncepcija racionalizacije i mehanizacije bibliotekarstva za celu zemlju, što je neophodno postići da bi se bibliotekarstvo jedinstveno i ravnomerno razvijalo u svim krajevima.

Jedna od prepreka primene tehničkih dostignuća jeste i nedostatak kadra koji bi bio spreman da rad u bibliotekama obavlja naučno tehničkim metodama.

Primena tehničkih dostignuća u bibliotekama nužno vodi ka promeni postojećeg sastava bibliotečkog kadra. Umesto zapošljavanja pretežno humanističke inteligencije, biblioteke će se u svojoj kadrovskoj politici sve više orijentisati na tehničku inteligenciju.

Primenom savremenih tehničkih dostignuća bibliotečki radnici će se osloboditi niza manuelnih i suvišnih operacija i moći će više da se posvete suštinskim pitanjima iz odgovarajućih oblasti.

Sistematska primena naučnih i tehničkih rezultata i zamenjivanje zastarelog i nedovoljno efikasnog načina poslovanja savremenim i efikasnim metodama zahteva brižljivo proučavanje i pripremanje. Osim toga, nužno je i dugoročno planiranje razvoja bibliotekarstva u celoj zemlji. Otuda je i razumljivo što Kongres bibliotekara nije na ovo pitanje dao konkretno rešenje. Rešenje ovog pitanja ostaje imperativ za bibliotekare kao i za društvenu zajednicu u celini, s obzirom na ulogu bibliotekarstva u opštem društvenom progresu.

U neposrednoj vezi sa racionalizacijom i mehanizacijom bibliotečkog poslovanja stoji i zahtev za uvođenje standarda. Težnja za uvođenjem standarda je težnja za egzaktnošću i objektivnošću, i istovremeno suprotstavljanje proizvoljnostima i stihiji. U tom smislu standardi su definisani: „Standarde treba shvatiti i razumeti kao sporazum koji omogućava komuniciranje, isključuje lutanje, a omogućava i garantuje kvalitet i trajnost, obezbeđuje okvire bez kojih ne može biti doslednosti u radu, i stvara zajedničke propise o praktičnoj strani posla«.

Očigledno je, dakle, da prihvatanje zajedničkih standarda ima za cilj poboljšanje organizacije rada.

Standardi se, kako je naglašeno, izrađuju za sve vrste biblioteka pojedinačno, za pojedine administrativno-teritorijalne jedinice, za organizacije i funkcije u istim ili sličnim bibliotekama, za kooperativne sisteme i slično.

U referatu o standardima precizirani su obim i granice standardizacije: »standardima su obuhvaćeni: status i položaj biblioteke, bibliotečka zgrada, finansiranje, upravljanje bibliotekom, organizacija biblioteke, organizacija pojedinih bibliotečkih službi, oprema koja odgovara pojedinim tipovima biblioteka i stručni kadrovi. Po-

red standarda postoje i tzv. radne norme kojima se određuju vremenski okviri u kojima se vrše lančano povezane radnje pojedinih bibliotečkih poslova. Radne norme se kao i standardi izrađuju tipski i za pojedine vrste biblioteka«.

Naglašeno je takođe da u našoj zemlji nedostaju mnogi standardi. Tako, na primer, nedostaju standardi o prostornoj veličini biblioteke čiji fond ima određeni broj knjiga, standardi o organizacionoj strukturi pojedinih tipova biblioteka, o statusu stamostalnih naučnih biblioteka i biblioteka u sastavu, o načinu finansiranja, o obaveznim službama koje se imaju obavljati, o kadrovima koji te poslove obavljaju, o obaveznoj opremi koja je neophodna za uspešno obavljanje poslova, o minimumu potrebne mehanizacije. Izrada ovih standarda se postavlja kao nužan uslov daljeg unapređenja bibliotekarstva.

Primećno je, međutim, da se razmatranja o potrebama i mogućnostima modernizacije rada zasnivaju više na proučavanju strane literature nego na analizi stvarnog stanja u našim bibliotekama. Tako se stiče utisak da je ovaj problem prenet u teoriju iz literature, a ne iz prakse. Sve dotle dok se problemi ne budu uzimali iz prakse, teorija neće biti u stanju da na suštinska pitanja razvoja bibliotekarstva da konkretne odgovore i ukaže na moguća rešenja.

Osim toga, na ovakvim i sličnim skupovima ima smisla postavljati samo one probleme za koje se mogu dati konkretna rešenja. U protivnome, njihovo organizovanje gubi svaku svrhu.

*

Savez društava bibliotekara Jugoslavije proslavlja ove godine 20-godišnjicu svoga postojanja, što je na samom Kongresu obeleženo predajom diploma najboljim bibliotečkim radnicima kao i referatom koji je bio posvećen ovom jubileju. Kongres, međutim, nije iskoristio priliku da da ocenu pređenog puta, da da analizu uspeha i rezultata proteklog perioda, nisu se čak mogli čuti nikakvi podaci o tome šta je dosad postignuto u bibliotekarstvu, bez čega se ne može planirati budući rad. Uopšteni referati prigodnog karaktera nisu dovoljni. Očigledno je, dakle, da i sam Savez društava bibliotekara mora modernizovati svoj rad.